

okna potresejo soli in peska, da potegujeta mokroto na se. Sol nakupičijo v mnogoverstnih ličnih stavkih, ki ostanejo do spomladi; na pesek pa položé ponarejene krasne cvetlice, ki lepšajo okna. Vsaka hiša se obnaša v tem po svojem in skušajo se, kdo bo kaj lepšega napravil. Zato se o lepih zimskih dnéh ljudjé radi sprehajajo po ulicah in ogledujejo okna.

Tudi z vratami je taka kakor z okni; v Petrogradu imajo po dvoje, pa celó tudi po troje in čvetero vrat. Malo-rusovski kmetje imajo do svojih podzemeljskih koč pokrito pot, po kateri se po stopnicah do hišnih vrat pride. Enaka je tudi v Petrogradskih hišah, le s tim razločkom, da se gré po stopnicah gori ne doli, in potem še le, ko se je skozi ene vrata šlo, se pride v zakurjeno vežo.

Pri nas morajo revni ljudjé v marsikterih krajih ob hudi zimi strašno veliko mraza preterpeti; v Petrogradu so veliko bolj mraza obvarovani. Ne le, da so ondi po različnih ulicah napravljeni taki hrami, kamor se ubogi lahko gret hodijo, in da celó kočijaži, ki pred gledišči čakajo z vozovi, imajo v železnih hišicah ogenj, pri kterem se grejejo, ima tudi vsak berač debel kožuh, in vsaka bajta je tako zadelana, da ne mraz ne moča ne moreta do nje. Kadar mraz v Petrogradu dospé 25 stopinj, se oblečejo tudi vsi stražniki v kožuhe.

Pri vsem tem se vendar primeri, da marsikdo zmerzne; tega pa so si ljudjé sami krivi, ne pa njih zimske naprave; vodka (žganje) je že marsikterega pripravila ob življenje.

Rusi, čeravno je duh njih živ in iskren, se vendar ne gibljejo radi — telesno in dušno gibanje jim je ostudno. Pozimi se tedaj raji za peč vležejo ali v kožuh zavijejo, kakor da bi se gibčni bojevali zoper mraz. Nezmerno žganjopitje pa povikša še nevarnost, ker spanje v pijanosti je o hudem mrazu naj bolj nevarno. Ker pa vsaki hudi mraz dosti taci zaspancev pod milim nebom narama, je lahko zapopasti, da jih veliko zmerzne.

Naj večji mraz je navadno takrat, kadar je vreme jasno, in v krasnem Petrogradu je navadno „naj lepši dan“ takrat, kadar mraz doseže 30 stopinj na gorkomeru. Nebo je jasno, solnce sije lepo, kakor nikjer drugod, in žarki njegovi se lomijo skozi tisuč in tisuč ledenih kristalov v krasnih barvah. Iznad hiš in tudi zakurjenih cerkvá se valí gost dim kviško, da bi človek mislil, da v vsaki hiši je parnica. Sneg in led po ulicah in na Nevi sta bela in lična, kakor da bi bilo vse iz cukra narejeno. Celo mesto je odéto z belim oblačilom in vse strehe se blišče v ledenem kinču. Voda zmerzne, kamor koli jo vliješ; in studenci, štirne za ljudi in živino, sploh vse je zamerznjeno. Po ulicah pa se vsak giblje in hitro gré, sicer mu je merzla smert za petami.

(Dalje sledi.)

Ozir po domačii.

Ormož na Štajarskem.

Ptnjec biti v lastni domovini je gérdo.

Ormož, po nemški Friedau, majhno mestice na Štajarskem v okrožju mariborskem, okrajni lutomerski in sodnem okolišču celjskem, leži ob Dravi na veliki in poštni cesti, ki iz Ptuja pelje v Varaždin, od kterih je to mestice komaj po 3 milje oddaljeno. Stanovavcov šteje 780 v 113 zidanih večjih hišah, ki so večidel z opeko pokrite. V sredi dolge ulice stoji prostoren terg, ozaljšán s kipom Matere Božje. C. k. okrajna sodnija, ki obseže 4 □ milj z 19.700 prebivavci v 62 katasterskih in 34 novo osnovanih občinah (soseskah), in c. k. davkova vradnija ste tukaj, kamor po prihodnji novi politični prenareshi c. k. okrajna gosposka pride; zraven teh je tu tudi c. k. vodstvo žandarskega urada, oddelk c. k. finančne straže, notárstvo, pošta, komisariat za vo-

jaško priprego, lotrija, velika prodajavnica tobaka in štampeljna, opravišstvo graške in teržaške asekuracije, zastavnica, od ormoškega grajskega ustanovljena bolnišnica za uboge in slovensko-nemška vsakdanja in nedeljska farna šola. Cerkev mestne fare (župe) pri sv. Jakobu, kamor je pridruženih 11 kmečkih občin z 2700 prebivavci, je bila izprva stranska kapela, že v letu 1271 po starogotiški osnovi zidana. Sedanja podoba je dobila po blagodarni pripomoči slavnih križnikov; v letih 1832 in 1849 pa je bila popravljena in ozaljšana. Župnik z enim kaplanom opravlja duhovno službo. K ti fari se prišteva tudi v letu 1611 zidana podružnica sv. Janeza Kerstnika na Hlumu, ki stoji na visokem mestu lepe vinske gorice, od kodar se odpre kaj krasen pogled krog in krog. Po prizadevanju gosp. kaplana Petra Polića se je napravila tu tudi šola, ki pa le malo učencov in učenk šteje.

Leta 1495 je Jakob Sekely, od kralja Matjaža Korvina za doljno Štajarsko postavljeni deželni poglavar, v Ormožu v pripomoč duhovnemu pastirstvu samostan za Franciškane sozidal, ki pa je leta 1786 spet nehal biti. Sled tega samostana se nahaja le še v podertijah olarije, ktere se kaj gerdo priležejo mestu.

Posebnega pomina vreden je ormoški grad, kjer je nekdanj komturija nemških križnikov bila, sedaj pa je lastnina gospoda Franca Pauer-a viteza Friedauskega, ki komaj 24 let star se je podal na pot po širocem svetu, je veliko skušil, in z mnogimi vednostmi obdarovan prišel domú. Iz grada se lepo vidi okoli, vert pa je ozaljšán z dolgimi verstami košatih lip; tudi murv je tu veliko zasajenih. V gradu je c. k. okrajna sodnija z davkovsko vradnijo; tu sem pride tudi prihodnja okrajna gosposka. Če je imel kdo kaj pri okrajni sodni ali pri davkovski vradni opraviti, ni v slovenskem jeziku nikdar drugač rekel, kakor „jaz grem v grad ali v grajšino“. Nekdanja grajšina ormoška je imela obširno politično sodno oblast z veliko podložnimi kmeti.

(Dalje sledi.)

Novičar iz austrijskih krajev.

Iz Pole v Istrii 8. aug. Toliko zaželjeni dež, ki krog in krog krepča žejno zemljo, se tudi pri nas že en teden vsaki dan pripravlja, — pa Bogu bodi milo! da ostaja vedno le pri pripravljanju. Da taka nezmerna suša je zaterla vso rast in da pri nas ne bo olja ne vina, je pač žalostna resnica. Krompirja imamo nekaj malega, pa je zlo drobán.

Iz Krajna 16. aug. * Ni davnej, kar se je v naši okolici nesreča zgodila, da se je otrok, ki so ga samega v hiši pustili in je po tléh plezal in do škafa z vodo priplezal, se v škaf na glavo prekucnil in v vodi utonil. Pretekli šmarni dan se je enaka pa še huja nesreča pri nas v Krajni zgodila. Vsa hiša gré ob devetih v cerkev; domá ostane pri poltretje leto stari deklici le stara mati. V kuhinji napravi ogenj in posadí deklico na ognjišče; v tem pa gré k peku iz hiše in pustí otroka samega na ognjišču. Al je kaka iskra doletela nesrečno deklico ali se je kak drugač njegovo oblačilice unelo, ne vémo — to pa je gotovo, da je revče zgorelo! Koli-kokrat so bili ljudjé že vendar svarjeni zavolj nemarnosti z majhnimi otroci, pa vse nič ne pomaga! Potlej je jok in stok, ko je že prepozno, — pred pa je nečimernost in nič kakor le gerda, gerda nečimernost! Stariši! vi hočete, da bi vaši otroci pamet imeli, — kako! ker je samí nimate nič.

Iz Ljubljane. God (24. rojstni dan) Nj. veličanstva presvitlega cesarja Franc-Jožefa je bil včeraj z veliko cerkveno slovesnostjo obhajan. Strel topov je že ob petih zjutraj z visocega grada oznanoval krog in krog

pega delati, se ne spodobi nobenemu poštenemu človeku, naj manj pa učitelju, ki ima izgled biti vsi svoji okolici. Prilizovanje je ostudno vsacemu, zlasti če je namen prilizovanja drugemu jamo kopati, v katero sam lahko pade.

M.

Ozir po svetu.

Potopisne čertice iz Petrograda.

(Dalje.)

Neva, odtok ladogaškega jezera, je velika reka, pa ne velike deličave, ktera se eno miljo pred svojim iztokom v čvetero velicah in v več manjših strug razliva, ktere so lepemu arhipelagu podobne, s kterege se očem razgerne krasota Petrograda tako zanimivo, da se je človek nagledati ne more.

Da so reke mestom v veliko rečeh neizrečeno koristne, je gotova resnica; ravno tako je tudi Neva na nje bregovih sozidanemu stolnemu mestu v velik dobiček. Po nji se vozi iz notranjih dežel rusovskega carstva vse, česar Petrogradčani za se in za svoje domače živali potrebujejo, to je, živež, klaja, obleka itd. Po nji se pripeljejo v Petrograd naj lepši obertniški izdelki iz ptujih dežel, po katerih rusovski velikaši radi segajo; ona napaja Petrogradčane z merzlo in bistro vodo in jih zaklada z mnogoverstnimi žlahnimi ribami, ktere Rusi prav veliko obrajtajo, in ktere se pri njih obedih prav pogostoma narajmajo. Ona opravlja, kamor zadene, najnižje hišne opravila, opére kar je umazanega, čedi in snaži, kar je zanemarjenega, naj je na ulicah, straniših, podzemeljskih zlebovih ali družih nečednih krajih. Nihče se ne more čuditi, da je Neva pri Rusih vsakdanja govorica, kjer se od nje koristi in hvale ravno tako pogostoma pripovedovati sliši, kakor pri mornarjih od morja, ali pa pri Egipčanih od blagodarnege Nila. Vendar ni Petrogradčanom vselej po volji; Neva jim včasih tudi težave in britkosti napravlja, posebno takrat, kader se čez svoje bregove razlije in jim verte potopí in hiše poškodje, in vse, kar imajo, pokončati žuga, česar pa ni samo Neva kriva.

Le škoda, da jo ojstra zima skoraj polovico leta v svoje ledene spona zakuje, da se ne more kreniti, ne na eno, ne na drugo stran, in le šest mescov oblagodaruje Petrogradčane s svojimi obilnimi darmi. Še le mesca aprila, malo kadaj mesca sušca, se toliko ogreje, da jame nje ledena odeja pokati in se naprej pomikati. Te dōbe Petrogradčani neizrečeno teško pričakujejo; in ko se začne ledene ploše naprej pomikati, da se tam pa tam pokaže ledú prosta Neva, začne topovi s terdnjave grometi in prebivavcom zaželjeno pomladansko veselje oznanovati. Zdaj stopi, naj je podnevi ali ponoči, poveljnik terdnjave v slovesni obleki in v družbi svojih oficirjev v krasno ovenčan čolneč, ter jadra na uno stran reke proti carski palači. Zajme v lep in velik kristalnast kozarec bistre vode iz Neve, da jo caru, kakor prvi pomladanski dar, daruje in mu naznani, da je zimska sila odjenjala, da se bo kmali vesela plavba na Nevi osnovala, ter mu pokaže prvo barkico na bregu, v kateri se je srečno čez Nevo pripeljal, in mu podá kozarec vode, kterege car na zdravje stolnemu mestu izprazne. To je pač nar dražji požir vode, kolikor se je na zemlji popije, — car mu namreč kozarec po stari šegi z rumenimi zlati napolnjen nazaj podá. Ker so pa kozarci od leta do leta večí prihajali, je moral car o tem času tudi več vode popiti, in vedno več rumenjakov plačati, zato je bilo poslednjič sklenjeno, poveljniku v kozarec le 200 zlatov za podarjeno vodo vložiti. Pač cesarsko darilo za kozarec vode!

Zdaj so oči Petrogradčanov le na Nevo obrnjene, kadaj da bo vès led po nji splaval. Posebno kupci se prave odmeke veselí in jo željno pričakujejo, ker se po

vodi marsikterege obertniškega dobička nadjajo. Delavci in tesarji si veliko zaslužka pri popravljanju mostov pridobiti mislijo. Tudi imenitne Rusinje tega časa kaj serčno želé, ker véjo, da, če led na Nevi in kronstadskem zalivu zgine, prijadra neutegoma dovelj ljubeških bark z blagom nove šege iz Pariza, po katerem že pol leta hrepené. Ravno tako se tudi bukvarji in vsi ukaželjni veselé, zdaj zvéditi, kaj je v Evropi čez zimo v raznem slovstvu beli dan zagledalo. Domači betezni kakor tudi po domu zdihajoči ptujci ne morejo dnéva odmeke pričakati, ob katerem gredó ti v svojo zaželjeno domovino, uni pa v od zdravnikov nasvetovane toplice v ptuje kraje zgubljenega zdravja iskat. Ta čas je le ena govorica v Petrogradu: ali se bo led na Nevi véliko nedeljo, ali pa véliki ponedeljek otajal, in zastran tega ali unega dné se tudi marsikaka velika stava napravi.

(Dalje sledí.)

Ozir po domači.

Ormož na Štajarskem.

(Dalje.)

Mestice, v nizki pa vendar zračni dolini ležeče, se popotniku, ki pride od zahodne strani od Velke nedelje, zavolj mnogih vertov in drevés, za kterimi so hiše večidel skrite, očituje bolj kot veliko povértje kakor utverjeno mejno mestice. Na južni strani se vije šumeča Drava, ktera je višje gori že več sto oralov rodovitne zemlje spodkopala, kjer so sedaj otoki za spašnike, in tudi ormoške verte spodkopati žuga; na desnem bregu Drave se razprostirajo veliki horvaški gojzdi, za kterimi dalje zad se dvigujejo grajšine horvaških plemenitažev. Od severja gledajo lutomerške gorice in njih nižine s krasnim Humom ponosno na ormoški grad; proti izhodu pa leži veliko polje, med kterim se tihe vesice dvigujejo in množica cerkvenih stolpov popotniku naznanuje pobožnost tukajšnih stanovavcov.

Naj lepši pogled krog in krog je iz severne višave Dobravske. Z rajskim občutjem se navdaja tū človeško serce! Nikdar ne bom pozabil veselih ur, ki sem jih tū doživel, in rêči smém: kdor se truda spočiti in v naravni lepoti razveseljevati hoče, vaj pride v Ormož!

Ormožani so večidel slovenskega rodú. Obleka njih skriva sicer Slovenca, ki pa se prvi hip pokaže, če tudi nemški govori, ker, kakor vsi Sloveni, nemški jezik po slovenski zavija. Živež jim daje zraven navadnih rokodelstev, s kterimi se pridno pečajo, posebno kmetija in vinoreja in pa kupčija s temi pridelki; veliko jih živi tudi od tega, da velikim nogradnikom služijo za lonarje. Želeti bi pač bilo, da bi, kakor v bližnji Horvatií, tudi tukaj lastniki stanovali sami v vinogradih. Marsikteri forint si zasluži Ormožan tudi z vožnjo žita in poslednji čas tudi z vožnjo vina, ki pride iz Horvaškega in Ogerskega tū sem, in se od tod do železnice v Rače vozi. Po vodi pa je kupčija velika z dilami, ternimi količi in mnogo drugo leseno robo v daljno Slavonijo in celó v podonavske knežije. Več kakor marsikteri drugi kraj terpi Ormož od vkvartiranja, ker pogostoma marširajo vojaki skozi to mestice.

Kratkočasnosti velicah mest se vé da ne smeš iskati v Ormožu, ki pa stoterno nadomestuje ono pomanjkanje z veseliciami krasne narave zlasti v preprijaznih goricah, kamor gostoljubni Ormožani radi zahajajo in svoje znance in prijatle sabo jemlejo. Radi pa tudi obiskujejo bližnji horvaški Koliben in Brod, zlasti one gostivnice, v kterih se je dober kup dobro vince pilo in so se pečene piške jéle, zraven pa se pristo-narodne šege in navade naših sosedov ogledovale. Tudi v Velko nedeljo, kamor je komaj pol ure hodá, pridejo večkrat pokusit kak poliček dobrega vinca.

Vreme tukajšne okolice je, sosebno spomladi in na pozno jesen, zelo spremenljivo; vendar leži Ormož v prav zdravem kraju. Krajnih (endemičnih) bolezin ni tukaj nič, tudi podeželne (epidemične) so redke, k večem se groznica (merzlica), kakor drugod tako tudi tukaj bolj pogostoma nahaja. Voda je sicer mehka, vendar za piti dobra, čeravno ni veliko obrajtana bila, dokler je vino dober kup bilo. Za pomoč v boleznih imajo enega dohtarja zdravilstva in dva kirurga.

Nanosí zemlje zunaj mesta, rimska cesta na severni strani, ki je iz Emone čez Celejo in Petovium v Sabario (Steinamanger) peljala, rimsko orožje, rimski denar od cesarja Maksimina Trakoskega, in mnogi drugi rimski spominki, ki so jih našli pri Ormožu, Samoškem in Središču, pričajo dostojno, da na tem mestu, kjer sedaj Ormož in njegova okolica stoji, je stalo kadaj ob časih rimskega gospodstva ali mesto ali pa je tu saj rimska postaja (mansio) bila. Ni davnej, kar je France Horvat, kmet na Grabah, debelo uro od Ormoža, en sežen globoko v zemlji pod hrastovim štorom, ki ga komaj trije možje obsežejo, našel mnogo rimskih starin, ki so ali orožje ali morebiti rimsko kmetijsko orodje bile, namreč sulico, coklo, čertalo, zaglosto, dve otiki itd. Ker je več teh stvari rumene, zlatu podobne barve bilo, je mož naš že mislil, da je najdel — zlata, pa se je zmotil. Gotovo je pa ta najdba važna za starinarstvo.

(Dalje sledi.)

Novičar iz mnogih krajev.

Do 18. augusta je bilo za državni zajem podpisano: v Benetkah 8 mil. 204.748 fl., v Milani 9 mil. 920.496 fl., v Sibiriji 8 mil. 844.740 fl., v Zagrebu 5 mil. 80.570 fl., na Ogerskem 64 milionov 741.655 fl., na Marskem 23 mil. 604.594 fl., v Zadru 1 milion 327.000 fl., na Teržaškem in Goriškem 15 mil. 720.310 fl., na Krajskem 3 milione 349.140 fl., na Koroškem 2 miliona 476.538 fl., na Štajarskem 8 mil. 786.759 fl., v gornji Austrii 13 mil. 812.467 fl., v Temešvaru 16 mil. 144.870 fl., v Krakovi 6 mil. 4080 fl., v Tropavi 5 milionov 131.400 fl., na Českem 46 mil. 828.150 fl. Vladni list „Oest. Corr.“ piše od državnega zajema, da je 19. dan t. m. že gotovo bilo, da bojo podpisane posojila 400 milionov gold. preségla, da tedaj tega, kar je kdo podpisal, gotovo ne bo pred kakor v 4 letih poplačati treba. Ker pa vradnije do 19. t. m. niso mogle vsih podpisov opraviti, je čas podpisa podaljšan do zadnjega dneva t. m. — Za dunajsko spominčno cerkev se je do konca julia t. l. nabralo 1 milion in 195.340 fl. 52 kr. — Kolera hudo razsaja po več krajih Laškega, posebno v Genovi, še huje v Napolji, kjer na dan čez 200 ali celo čez 300 ljudi umerje. — Iz angleško-francoskega in rusovskega bojišča je prišla te dni gotova novica, da so Francozi in Angleži Bomarsund 16. dan t. m. popolnoma v svojo oblast dobili, 2000 Rusov zajeli in 100 topov jim vzeli; Francozov in Angležev je okoli 120 ranjenih bilo. Francoski general Baraguey je potem, ko je 10.000 Francozov in 2000 angleških pomorskih vojakov na zemljo Alandskih otokov stopilo, po vsih cerkvah Alandčanom s prižnic oklicati dal, da so rešeni rusovske oblasti in izročeni varstvu francosko-angleške vlade. Al posésti kakošno deželo je laže, kakor jo obdržati; ali boste to premogle zedinjene vladi, je važno vprašanje. Da se pa za dolgi čas pripravljate, ondi ostati, se razvidi iz kontraktov, ktere so Francozi že sklenili za zakladanje armade na izhodnjem morji z mesom, so-

čivjem, kuretnino itd. skozi vse prihodnje leto 1855. — Iz Jaše se piše, da se rusovska armada čuda počasi pomikuje iz Moldave proti Prutu, in da je prve dni t. m. nekoliko oddelkov pri Reni celo čez Prut iz Besarabije v Moldavo prišlo in ondašnji kraj moldavske meje obsedlo. Iz Valahije pa marširajo Rusi neprenehoma; do 29. t. m. se imajo vsi bolniki na Rusovsko prepeljati. Brajlo in Galač imajo Rusi še popolnoma v svoji oblasti, in ker se turška armada tje pomikuje, zna biti tukaj vojska. — Omer-paša je razglasil po Valahii, da prizanese vsacemu, če ravno je pred z Rusom deržal; drug njegov razglas iz Ruščuka pa naznanja, da austrijska armada pride med 18. in 25. tega mesca v Valahijo in Moldavo. — Napad na Krimco in posebno na Sevastopol se še zmiraj odlašaja; v Varni je zbranih za ta namen 48.000 Francozov in 24.000 Angležev z 130 topovi. — Maršal Paskievič je nenadoma prišel v Varšavo, kjer je bil z velikim veseljem sprejet; vendar se sliši, da mu čar ne bo izročil več poprejšne oblasti. — O obsedi Siliistrije, ki je 39 dni terpela, so Francozi prerajali, da so Turki postrelili 41.400 krogel, Rusi pa 92.000; ne ene hiše ni, v katero bi ne bilo priletelo naj manj dvoje krogel. — Več kakor od vojske se je v Carigradu uni-dan govorilo od ženitovanja, ki ga je 10. t. m. obhajal Ghalib-paša, sin ministra Rešid-pašata, s Fatimo, hčerjo sultanovo. Sultan ji je dal zalo in veliko doto, čeravno marsiktera armada že skoz 9 mescov ne dobiva plačila, dragina vsaki dan večja prihaja in dosto družin že s strahom gleda, kaj bo pozimi. Pa kaj je sultanom to mar! — Čerkeski glavar Šamyl se še ni zedinil s Turki, katerim le pomagati hoče. če se mu ohrani neodvisnost od Rusov in Turkov po končani vojski. — Pruska vlada je zdaj precej očitno na znanje dala, da ne gré dalje z austrijsko vlado; nji je zadosti, da rusovska armada zapusti podonavske knežije. — Na Španjskem je še zmiraj pri starem; to je novo, da angleška in francoska vlada ne boste pripustile, da bi se sedanja kraljeva rodbina pahnila s trona, ker za ljudovlado Španja še ni godna. Državni zbor je sklican na 8. dan listopada. — Iz Černogore se slišijo vsake sorte homatije, lažnjive in resnične; to pa je gotovo, da prestol kneza Danila nekteri domačini zelo stresajo.

Dobrovoljne pušice.

3. Čerka in duh.

Da čerka le mori,
In duh duhá živi:
To kliče celi svet;
Slovenec za duha
Pa boljšega kaj zna,
Za čerko le je vnet!

4. De gustibus non est disputandum.

Terst in Gorica derži se bolj stariga,
Pravi še: našiga glasa, ne kvari ga!
Kakor ga slišim, tak pisal ga bom.
Štajer in pa Goratan če le novega,
Hoče za vse vse slovenske sinove ga;
Meni, pri njem da slovenski je dom.
Rod je ubog! še Ljubljana razčesa ga,
Grabi za leviga, prime za desnega,
V sredi, ne vé se ediniti s kom. Znojemski *).

*) Pisatelj teh pušic, preslovenjen Nemec, noče nikogar žaliti; za-se ne vleče na nobeno stran; piše marsikaj po slovenski, pa s tistim pravopisom, s katerim mu kdo veléva, meni namreč: „čerka mori, duh le živi“, in da „v potrebnih rečeh naj vlada med nami edinstvo, v dvomljivih prostost, v vseh ljubezen“.

pa ne dá se vjeti v besedo popolno! — Kolikrat je v tem rajna sama tožila!

Teško tedaj je nje življenje popisati, — al zgoditi se mora i zgodilo se bode, ker bilo je v resnici ogledalo za slednjega človeka, posebno pa za Vas deklice i žene slovenske, ki ste pozabile svoj rod, ali pa za posvetnem preveč hrepenite.

Životopisu če pa slediti vse, kar je: za občinstvo pisala ali se mu podati zamore, — i tega je veliko več, kakor je do zdaj priobčenega.

Razdeliti se dajo vse dušne nje dela: 1) v povesti; 2) v razne spise, pesmi, prevode; 3) v liste; 4) v napeve i glasbenke.

1. Povestic je nekaj deloma v „Slovenski Bčeli“, deloma v dveh bukvalah „Zore“ natisnjenih i sicer „nedolžnost i sila“, „Musa izdajnik“, „Slavjanski mučenik“, „Zvestoba do smerti“, „Svatoboj pušavnik“, „Boris“, „Rožmanova Lenčica“, i „Tverdislav“. Kaki občutki, kake misli v kaki besedi se razlivajo že v teh povesticah, kratkih po natisu, al neizmerno polnih duše zlatega zerna!

Razun teh povestic je spisala rajna še okrog dvajset družih, ki še niso zagledale belega dne i ki vse so vredne sestrice pred imenovanih. Naj se le nektore zmed njih imenujejo, kakor: „Vilica“, „Marula“, „Svobodoželjna Slavjanka“, „Rodoljub“, „Sodba Bretislavova“, „Spitigujev i udova“, „Nikola Zrinji“, „Sprava“, „Moč vesti“ itd. Zraven tega je pa moralo več povestic komaj začetih ostati, kakor jih je tudi več le v načrtu ali celo le po imenu, naslovu i predmetu zaznamovanih. — Namenila je rajna spisati „Ogledalo človeškega serca“ v povestih, in ž njimi zajeti kreposti i zlobosti njegove. Zbirala si je za to predmete iz zgodovine, naj ljubše slavjanske, da bi Slovanom živo govorili. Prekrasen namen! — al ni se do konca izpolnil. — Kak žalostno, da moralo je zastati tako serce, ki je toliko v sebi hranilo!

2. Pesmi, razni spisi, prevodi.

Pisala je jedno jedino i v resnici izverstno pesem: „Zmiraj krasna je narava“, ki se nahaja v „Slovenski Bčeli“. Zapisana, razlita je v njej vsa narava, kakor je živa. „Zmiraj krasna“! Tak jo zapopade čisto serce — duša nebeška!

Med spisi moram naj prvo opomniti sestavka „Metrika proze“. Čuditi se mora slednji temu sestavku. Da je rajna spisateljica tak metriško pisala ko malokdo drug, priča vsaka verstica njenih povestic. Da je pa lastnost, metriško pisati, ki je z doslednostjo misel osko zvezana i mora biti duhu prirojena, tudi v vodilih, pravilih i dokazih, i sicer tako dosledno, premišljeno, umetno i jednotno izrekla, — to mora človeka prevzeti!

Opomnim še dalje prekrasnih sestavkov: „Na grobu Prešerna“, „Grecia — Slava“, „O kipih Velesovskih“, „Hoja iz Predvora na Turn“, „Pusti grad“, „Jesen“, „Donava (o poroki cesarjevi)“ itd. — Tudi v tej versti je komaj začeto delo, jedna tragedia: „Vilica“ — ki bi bila, kolikor se iz začetka viditi zamore, izverstna bila; predmet je tisti ke v zgorej imenovani povesti.

Omeniti je še prevod ilirske novele: „Nepoznani dvobojujnik“. (Konec sledi.)

Ozir po domači.

Ormož na Štajarskem.

(Dalje.)

Od kod slovensko ime Ormož? od kod nemško Friedau? Slovensko ime Ormož izpeljujejo nekteri od tistega časa, ko je v letu 1199 Miroslav Ptujski (Friedrich von Pettau) na tem mestu silovite Madžare potolkel in drugo leto potem zemljo to daroval nemškim križnikom, katerim so jo tukajšni slovenski stanovavci,

ker je bila poteptana in nerodovitna, iznova izorati in obdelati pomagali. Ker so bili z besedo „ori (orji) mož!“ k delu siljeni — pravijo — je ostalo temu kraju ime Ormož. Pozneji so omenjeni lastniki na tem kraju mestice sozidali, ga v brambo zoper mažarske napade obdali z zidovjem in grabni, ki so še dandanašnji viditi, in mu v spomin teško zadobljenega miru (Frieden) nemško ime „Friedau“ dali. Še zdaj se na vratih izhodnje strani kamen vidi, v kterega je mestni gerb — brnistolp od solnca in lune razsvitljen — vsekane. Nemški napis: „Dieser alte Stadtstein Gotteshand — Friedau ist sie genannt — von vorigen Zeiten wohl bekannt. 1635“, ki je bil napravljen pod imenovanim stolpom, je roka nespametnih ljudi pokončala. Ker je križarski red potem, ko je mažarskega jarma rešene Slovence v svojo last dobil, mogel skrbeti za omiko svojih seljakov, je napravil cerkev in faro v tem kraju, in od te dōbe izvira ustanovljenje farne cerkve ali saj stranske kapelice, kakor tudi trojnih cerkev bližnje okolice, namreč v Veliki Nedelji, v Središču in pri sv. Miklavžu, ker tudi te spadajo redu nemških križnikov, od kterega je znano, da se je osnoval ob času križarskih vojsk okoli leta 1100, ko so se poganjali Saracenom (Turkom) vzeti božji grob.

Važniše pa se mi zdí terdenje tistih, ki pravijo, da mestice naše je dobilo ime svoje od Ormoža, nekoga mesta v starodavni dolnji Ilirii (današnji Bulgarii), od kodar so prvi Ormožani prišli in tu se naselivši svoji novi naselitvi ime „Ormož“ dali. To poterjujejo še mnoge druge v tem kraju navadne imena, na priliko: Runč, Rucmanec — imeni vesí, Sekulovci — stanovavci v okolici sv. Tomaža.

V še stareje čase pa sega tista izpeljava tega imena, po kateri je Ormož ime dobil od „Ormūda“, perziškega solnčnega božanstva, katero so molili stari Slovani, tedaj tudi prebivavci tega kraja, kakor naš učeni starovinar gosp. prof. Davorin Terstenjak v svojem spisu: „Kdo so bili Ambidravi?“ dokazuje. (Konec sledi.)

Novičar iz austrijskih krajev.

Iz Pole v Istrii 20. avg. Danes je tukej birma (kriзма), ker škof iz Poreča so še le te dni sēm prišli. Pred nekoliko leti so poreški škof pol leta v Poreču in pol leta v Poli stanovali, ali zdaj pridejo sēm vsako leto le za malo časa, da ogledajo cerkve in opravijo bolj važne reči. Stolno cerkev, posvečeno sv. Marii nebovzeti in sv. Tomažu apost. pa bi bilo treba, da bi jo veliko popravili, ker je dosti slabo oglešana. Posebno umetnega ni v ti cerkvi veliko; le dve podobi iz povesti sv. pisma starega zakona, ste pomina vredne. Ena očituje tempel Dagona pri Filistejih, ki so bili Judom v neki vojski skrinjo miru in sprave ukradli, in ko so jo bili pripeljali v svoj tempel, se je malek Dagon poderl in med ljudstvo filistejsko je prišla kuga z mnogimi družimi nadlogami. Druga podoba kaže, kako Filisteji prestrašeni od toliko nadlog, ono skrinjo na voz devajo in va-nj dve mlade kravi vpregajo, ktere ste jo peljale v Jeruzalem; viditi je tukaj tudi kralja Davida, ki pri ti priložnosti veselja pleše, na arpo brenka in poje. Tudi kropilo v cerkvi je zanimivo; lepo izdelano iz belega marmelja je bilo nekdaž žertvenik v starih paganskih časih.

Ker sem v začetku od škofa govoril, še povém, da sedanji škof žlahni Peteani, rojeni v Gorici, so zares milostljiv, blag gospod in oče ubogih, zlasti ubogih učencov. Oni pošiljajo v šolo vsako leto 6 ali 8 mladenčev na svoje stroške; al ti mladenči ne hodijo v šolo v domovini, ampak na Laškem v Chioggi pri Benetkah. Uzrok tega je, kakor sem slišal, ker tam niso šole tako teške, kakor kje drugod, in tudi stroški živeža ne tako veliki, kakor v kakšnem drugem mestu. Al dobiček za domovino tudi ni takšen, kakor bi bil kje drugod, ker ta

Ozir po domači.

Ormož na Štajarskem.

(Konec.)

V letih 1680, 1681 in 1683 je v Ormožu in okoli Ormoža hudo razsajala kuga: po cestah, gozdistih in pašnikih so kupoma ležali merliči; v marsikteri hiši so pomrli vsi tako, da je živina glada rjula, dokler ni poginila, ker ji nihče ni kladel več; v bližnji gorici Litmerku je nek le en sam človek živ ostal. V zahvalo srečne očetbe so ostali tačas postavili mnogo spominkov; takšen kamnit križ stoji tudi blizu grajšinske pristave; še dandanašnji se najdejo pod njim človeške kosti.

Leta 1704, pa tudi že poprej, je bil Ormož po mažarskih puntarjih „Kruzih“ oropan in sožgan. Ta derhal, ki jo je napeljeval glasoviti Franc Ragoci, je bila namenjena nad nevernega Turka udariti, pa se je pozneje s tim pečala, da je premožne mesta napadala. Še zdaj opominjate na tisti strašni čas 2 iz kamnja napravljene glavi na cerkvi, kot spominek na neko žensko, ki je v smertni nevarnosti bežala v njo. Tadašnji župnik Matia Žagar nam je mnogo zapisal o tem. 144 let pozneje je napadla enaka derhal Ormož. Omenim pa tega mažarskega napada na Ormož za tega voljo, ker je edini na Štajarskem bil in je malo znan.

8. listopada 1848 zjutra se je kot blisk razširila po Ormožu strašna novica, da se ustajniki mažarski mestu bližajo. Razun nekterih pogumnih mož je bežalo vse v vinske gorice ali pa v Ptuj. Med 7. in 8. uro pride res od Središčne strani kardelo 4000 do 5000 honvedov z 12 topovi pod poveljstvom generala Perczel-na; znešeni od vsih vetrov so bili različno napravljeni in različno oboroženi; za njimi je šla množica bab, ki so uzmale kar so dobile. Preslaba sprednja straža cesarske armade jih ni mogla zapoditi, so tedaj priderli v mesto. Okoli 30 brambovcov je junaško branilo višje ležečo šolo, ali Mažari so streljali s topovi, kar se še zdaj očitno pozna; so privreli v šolo in strašno morili in ropali. Tako so razsajali tudi v nekterih družih hišah, zlasti v tistih, na katerih so vidili cesarskega orla. Glavno stanišče cesarske armade pod poveljstvom fzm. Nugent-a je bil v Veliki Nedelji, pol ure zunaj Ormoža; njene baterije so bile postavljene na Hajndelou, od kodar so tak silen strel na puntarsko armado začele, da ob 2. popoldne je zapodena bila. Škoda, ki jo je po tem napadu mesto terpelo, se šteje na blizu 6000 fl.

Xq. iz Ormoža.

Novičar iz austrijskih krajev.

Iz Zagreba. Namestni profesor na gimnaziji zagrebškem gosp. Fr. Bradaška (Krajnec) je od ministra bogoč. in nauka poterjen za pravega profesorja na omenjenem gimnaziji.

Iz Celja 23. augusta. J. D. Bilo je letošnje spomlad po „Novicah“ omenjeno, da je slavnoznani gosp. Ignaci Orožen, celjski vikar (zdaj določeni župnik v Mozirju) „celsko kroniko“ složil, in da bo Slovence ob prihodnem novem letu z njo razveselil. Gosp. pisatelj je naše mnenje pretekel, ker je stanovito, da bo imenovana kronika v gosp. Jeretinovi tiskarnici do konca oktobra t. l. popolno dotisnjena. Nej prvi spehlaj na 5 pólah je že s koncem julia izišel, in je tudi že v rokah gg. naročnikov. Drugi spehlaj se tiska in bo konec augusta dogotovljen. — Kako marljivo in skerbno je gosp. pisatelj razne knjige preberal svojo kroniko izveršno složiti, spričuje vsaka v njej napeljana dogodba. Prijateljem zgodovine bo ta kronika prav dobro vstregla, ker jim vsako dogodbo, ki se s Celjem veže, kratko pred oči postavlja in nje izvirek jasno napeljuje, kar bo zgodo-

vinarjem austrijske države mnogo težavnega truda preložilo.

Ponemčenim Celjanom pa tudi drugim Nemcem bi se bil gosp. pisatelj, kar je dobro vedil, veliko bolj prikupil, in tudi njegov žep bi se gotovo bolje počutil, ako bi bil to delo nemški složil; pa zvesti sin slovenske rodovine, vnet za njeno pravo omiko, ne išče ne prazne hvale, ne dobička, ter položi blagodušno žlahni dar za rabo vsem Slovincem na oltar domovine, katero žalibog! premnogi naših spačenih rojakov brez vse vesti izdajavski spodbijajo. Ker bi pa svoje lastne kože moral sovražnik biti, kdor bi celó majhni zgubi se ne vmikal, se nadamo, da bo hvaljeno rodoljubje Slovencev „celsko kroniko“, krasne zgodovinske pervence našega pisatelja, s tem bolj podpiralo, ker vemo, da je on za tem delom še mnogo družih Slovincem namenil.

Iz Celja 27. aug. J. Š. Bilo je letos po doljnem Štajarskem čudno poletje. Vroči in hladni dnevi, gromeče nevihte in hude plohe verstile so se pogosto. Vendar je to vreme poljskim pridelkom še precej ugodno bilo, in razun nekterih krajev, kjer je toča pokvarila žita, je silje lepo doraslo. Posebno kuruza stoji po naših okolicah, da je veselje jo gledati: visoka in čvrsta kakor slopovje. —

V ponedeljk 21. augusta se je v dvorani tukajšne ces. kralj. deželne sodnije začela in je terpela 4 dni glavna obravnava v zadevah Reze Huberjeve, tiste grozovite hudodelke, od ktere so „Novice“ leta 1852 na 96. strani že nekaj bile povedale.

Bila je namreč omenjena ženska kerčmarica v Ločah, neki vasi poleg Konjic (Gonobitz) na Štajarskem. Ženska je teršata, 38 let stara, kroglovatega obličja, tamnih oči, černolasata, sladkega govora, velike jezične gibčnosti, pa zvita in prekanjena tica viditi. Po sosedščini bila je že davno kot zlosterdna poznana. Sumovali so jo ljudje raznih hudobij, posebno pogostih zažigov ter so mnogo reči o njej šepetali.

Izmed več hudobnih del je ona v letu 1851 ponoči od 27. do 28. decembra dala Blaža Vidmarja, ki je v njeni hiši spal, s pripomočjo dveh najetih pomagačev navratniško in na strašno vižo umoriti, gotovine njegove polastiti se. Bil je pa nesrečni Blaž Vidmar mož iz Krajskega, 48 let star, oča trojih otrok; pred 4 ali 5 leti je v Ljubljani kerčmaril, pozneje pa na Štajarsko se preselil, ondi s hrastovino tergovat; poslednji čas je bival v Ločah, ter v Huberjevi hiši stanoval.

Dve leti in pol je terpela predpreiskava, preden je mogoče bilo vse niti tega grozovitega pletiva razviti, vse zakotja hinjav in laži pregledati in odkriti, po mnogih pričah potrebne izjasnjenja dobiti, da dolgo skrita resnica naposled je vendar prišla na beli dan. Razun Vidmarjevega umora prišlo je na luč pa še mnogo drugih hudodelstev, katerih se je ta hudodelka poprej že bila okrivila.

Pri glavni obravnavi pak, ko je desetero prič ji nasproti stalo ter v obličje ji pričalo, je še prizadevala si tajiti dopernešene hudodelstva; pri tem je obnašala se silo nespodobno, sodnikom se posmehovala in kot razkačena ljutica se vèdla. (Ob svojem času bomo podali obširen popis teh zločinstev in razsod sodniški. Stermeli bodo braveci, in groza jih bo obšla, ko bodo zvedili o koljšine in celo versto hudodelstev, ktere je ta strašna ženska bila dopernesla.)

Bila je s svojim pomagačem Jurjem Krumpak-om vred obsojena k smerti.

Iz Vinice na Dolenskem 26. aug. J. T—č. Za letošnje letino imamo res Bogu zahvaliti se, da nam je vsega tako obilo podelil; veliko so naši kmetje pridelka dobili. Kar je bilo sternega, so vse lepo pospravili; ali ne